

2. Портер М. Международная конкуренция / Пер. с англ. Под ред. с предисловием В.Д.Щетинина. – М.: Международные отношения 1999.-896 с.

3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991р./ Відомості Верховної Ради України від 1996р.- № 47. Ст.648/

4. *Стаття 134.ЦКУ*. Книга перша РОЗДІЛ II (ст.24-176) - Глава 8 (ст.113-166) ;

5. Дмитришин О.В. Яцура В.В. Синергетичний підхід до здійснення підприємницької діяльності (Науковий вісник НЛТУ України- 2011- Вип.21.10.- С.194-199.)

УДК 386.741.236.2:336.741.24] 330.322 (477)

ОХОТНИКОВА О.М.

доцент кафедри конституційного та адміністративного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, кандидат юридичних наук

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ¹

У статті аналізується механізм боротьби з контрабандою, основні критерії відмежування контрабанди від митних правопорушень у співвідношенні з підвищенням рівня інвестиційної привабливості та ефективної реалізації інвестиційної політики України. Проаналізовано контрабанду як умисну вину у формі прямого умислу згідно законодавства України та запропоновано ефективний механізм боротьби із цим злочином

Ключові слова: контрабанда, митні правопорушення, інвестиційна політика, інвестиційна привабливість

Однією із найважливіших складових економічної політики держави є інвестиційна політика. В сучасних умовах фінансово-економічної кризи вона набуває особливого пріоритету. У розпорядженні держави знаходяться основні засоби регулювання відтворювального процесу. Саме інвестиційна політика повинна сприяти піднесенню економіки, підвищенню ефективності виробництва, забезпеченню соціально-економічної стабільності та вирішенню екологічних проблем.

Держава здійснює регулювання інвестиційної діяльності засобами бюджетної, грошово-кредитної, амортизаційної, науково-технічної та митної

¹ В статті наведено дані станом на 1 січня 2016 року).

політики, важливим напрямом якої завжди була та залишається боротьба з контрабандою.

Сучасна економічна ситуація в Україні детермінує активізацію та професіоналізацію діяльності транскордонних злочинних груп, які спеціалізуються на контрабанді.

Аналіз стану боротьби з контрабандою свідчить про те, що, незважаючи на комплекс заходів, здійснених органами державної влади, контрабанда залишається одним з головних дестабілізуючих чинників внутрішнього ринку України, негативно впливає на розвиток національної економіки та її стратегічних галузей. Такі процеси значно гальмують та несуть негативний вплив на інтерес та бажання вкладень коштів потенційних інвесторів, оскільки це зумовлює підвищення ризикованості такої діяльності у всіх сферах економіки, тому що інвестиційна привабливість формується в комплексі як внутрішніх, так і зовнішніх показників стабільності в країні.

Слід зазначити, що саме недостатня захищеність легітимних економічних відносин стала визначальною причиною кримінальних процесів у сфері господарської діяльності, серед яких контрабанда набула значного поширення. За оцінкою Кабінету Міністрів України, контрабанда завдає суттєвої шкоди економічним відносинам у сфері господарської діяльності нашої держави. Збитків зазнають інтереси вітчизняного товаровиробника і порушується нормальний порядок товарівідносин на внутрішньому ринку України та у сфері зовнішньої торгівлі, що, у свою чергу, негативно позначається на розвитку економічних відносин між державами, гальмує входження України до загальносвітового економічного простору. Нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на вітчизняну продукцію. Порушується монополія держави на експорт та імпорт певних груп товарів, особливо на ті з них, що виключені із загального товарообігу. Крім того, результати такої злочинної діяльності негативно впливають на суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров'я громадян (контрабанда зброї та боєприпасів, ядерних матеріалів та речовин), права громадян у галузі користування культурними цінностями, культурним надбанням нашої держави, інші інтереси особи². Незважаючи на зазначені загрози, контрабанда досі не дістала належної правової оцінки. Зокрема, протягом 2015 року митними органами виявлено 2172 факти незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, за якими порушено 121 кримінальну справу. Із незаконного обігу вилучено майже 7 кг. героїну, близько 104 кг. кокаїну, майже 0,5 кг. опію, понад 30 кг. канабісу, 8 795 пігулок, 1568 капсул і 0,3 л. наркотичних засобів, обіг яких обмежено³. Ймовірно, це стало можливим

²Про затвердження державної програми “Контрабанді – СТОП” на 2005-2006 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2005 р. N 260 // Офіційний вісник України. – №14. – 2005. – с. 34-42.

³Електронний ресурс: (сайт Державної митної служби України)

http://arc.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3794268&cat_id=295923&search_p

унаслідок недоліків у діяльності правоохоронних органів, прогалин у чинному законодавстві, низького рівня правозастосовчої діяльності у справах про контрабанду, існуючих на цей час термінологічних розбіжностей в кримінальному та інших галузях права.

Частину зазначених проблем намагався розв'язати Пленум Верховного Суду України постановою № 8 від 03 червня 2005 р. “Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил”⁴, проте, низка проблем все ж залишилася поза межами уваги вищої судової інстанції. Також хотілося би зауважити, що прийняття 13 березня 2012 року нового Митного кодексу України обумовило втрату актуальності усіх роз'яснень як державних так і судових органів.

Необхідно вказати, що дослідженню даної проблеми присвячували роботи такі вітчизняні зарубіжні автори: П.П.Андрушко, О.Ф.Бантишева, Л.В.Багрій-Шахматов, О.І.Бойко, Б.В.Волженкін, В.М.Володько, В.О.Владимиров, В.О.Глушкова, О.О.Дудорова, М.П.Карпушина, М.Й.Коржанський, М.А.Кочубей, О.О.Кравченко та інші.

Враховуючи вищевикладене і важливість розв'язання проблеми інвестиційної привабливості країни, соціально-економічних перетворень на загальнодержавному рівні, зміцнення внутрішнього ринку та зовнішньоекономічної діяльності, захист держави від злочинних посягань й зумовлюють актуальність зазначеної проблеми.

Варто зазначити, що контрабанда дійсно є злочином із глибоким історико-правовим корінням, розвиток її як явища, так і кримінально-правового закріплення в законодавстві тісно пов'язаний із розвитком державності в різних країнах. Зокрема, за Митном Уставом Німеччини 1869 року контрабанда поділялась на адміністративно та кримінально карану. Разом з тим, проаналізувавши історичні аспекти даного злочину, існує місце в історії, де контрабанда визнавалася не як злочин, а як митне правопорушення за яке наставала адміністративна відповідальність⁵. А Митний кодекс СРСР не передбачав кримінальної відповідальності за контрабандне ввезення в СРСР наркотичних засобів, хоч на практиці такі випадки були. Саме тому, на нашу думку, існує безліч проблем, щодо розмежування контрабанди від митних правопорушень.

Отже, з метою вирішення деяких зазначених проблем, на нашу думку, необхідно порівняти склад злочину контрабанди із складом порушення митних правил. В першу чергу, ми вважаємо, слід визначитися відносно об'єкту згаданого злочину. Саме це питання впродовж всього існування даної кримінально-правової норми викликало найбільші суперечки. Це й зрозуміло, визначення об'єкту злочину дає можливість визначити те коло суспільних відносин, яким, в першу чергу, спричиняється шкода при суспільно-небезпечному посяганні. Також юридичне

[aram=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1](#)

⁴Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 03 червня 2005 р. “Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил”

⁵Бойко В.М., Багрій-Шахматов Л.В., Попов Г.В. Історія митної справи в Україні. – К.: Видавець Вадим Карпенко, 2002. – с. 21-22

значення об'єкта злочину полягає, насамперед, у тому, що він беззаперечно визнається обов'язковим елементом будь-якого складу злочину⁶. Тому вирішення питань кваліфікації злочину неможливе без дослідження його об'єкту.

Основним безпосереднім об'єктом контрабанди є встановлений порядок переміщення відповідних товарів, предметів через митний кордон України, який є необхідною умовою нормальної діяльності митних органів зі стягнення платежів, здійснення митного контролю, оформлення предметів у митному відношенні.

Додатковим (факультативним) об'єктом цього злочину можуть бути встановлений порядок обігу предметів дозвільної системи, порядок сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, громадська безпека, здоров'я населення.

Щодо предмету, то надати повний перелік товарів, які можуть бути предметом злочину, передбаченого ст. 201 КК України, практично неможливо, оскільки він безперервно змінюється залежно від кон'юнктури, що склалася на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Відомо, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони будь-якого складу злочину є суспільно небезпечне діяння людини (в формі дії або бездіяльності), оскільки діяння породжує суспільно небезпечні наслідки, визначає зв'язок об'єкта і об'єктивної сторони, складає предметний зміст суб'єктивної сторони складу злочину.

Об'єктивною стороною контрабанди слід вважати дії, які полягають у незаконному переміщенні товарів, предметів через митний кордон України. При цьому під переміщенням через митний кордон розуміють ввезення на митну територію України, вивезення або транзит через її територію товарів, предметів у будь-який спосіб, у тому числі, використання з цією метою спеціально тренованих тварин, трубопровідного транспорту та ліній електропередач.

Визначення суб'єктивної сторони злочину в значній мірі впливає на його кваліфікацію та визначає його суспільну небезпеку. У так званих злочинах із формальним складом, який не передбачає як необхідну ознаку настання певних суспільно небезпечних наслідків, змістом прямого умислу є усвідомлення винною особою суспільно небезпечного характеру своєї дії або бездіяльності та бажання її вчинення.

Зважаючи на вищевикладене можливо зробити висновок, що в ст. 201 КК України не міститься вказівки на форму вини при вчиненні контрабанди. Але, виходячи з характеру самих дій, що полягають в переміщенні предметів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від нього, в теорії і в судовій практиці одностайно визнається, що з суб'єктивної сторони контрабанда характеризується умисною виною у формі прямого умислу. Щодо суб'єкта контрабанди, то ним може бути осудна особа (громадяни України, іноземці, апатриди), яка досягла 16-річного віку, у тому числі особа, яка користується правом дипломатичного імунітету.

⁶Галиакбаров Р.Р. Уголовное право. Общая часть: Учебник. –Краснодар. – 1999. – с.96

Під юридичним складом порушення митних правил визнається передбачена нормами митного права сукупність найбільш загальних, типових елементів (ознак), за наявності яких те чи інше діяння можна вважати порушенням митних правил.

Попри те, що в митному праві законодавчо не закріплено юридичний склад порушення митних правил, він як склад будь-якого правопорушення включає в себе сукупність таких елементів (встановлених нормами МК України об'єктивних та суб'єктивних ознак, що характеризують (кваліфікують) конкретне суспільно шкідливе діяння як порушення митних правил): об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона⁷. Об'єктом порушення митних правил є суспільні відносини, урегульовані нормами права та охоронювані засобами адміністративної відповідальності. Враховуючи, що порушення митних правил є різновидом адміністративних правопорушень, потрібно звернути увагу на те, що об'єкт порушення митних правил є складовою загального об'єкта адміністративних правопорушень. Таким чином, загальний об'єкт (в тому числі й дія порушень митних правил) - це вся сукупність суспільних відносин, що виникають в сфері виконавчо-розпорядчої діяльності держави й охороняються засобами адміністративної відповідальності.

Об'єктивна сторона порушення митних правил - це система передбачених нормою митного права ознак, що характеризують зовнішню сторону проступку. Об'єктивна сторона включає в себе передусім такі основні складові, як:

- протиправне діяння (дія чи бездіяльність),
- суспільно шкідливі наслідки,
- причинно-наслідковий зв'язок між діянням та його шкідливими наслідками.

Крім того, об'єктивна сторона може характеризуватись і такими факультативними ознаками, як час, місце, способи, засоби та знаряддя правопорушення. Суб'єктивна сторона порушення митних правил характеризує внутрішнє (психічне) ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного ним діяння та його негативних наслідків. Суб'єктивну сторону утворює вина як обов'язкова ознака і мотив та мета як факультативні ознаки.

Зважаючи на певні відмінності, що існують в теорії адміністративного права щодо аналізу інтелектуального та вольового моменту, винна особи має форму умислу (прямого чи непрямого) або необережності (самовпевненості чи недбалості).

Суб'єктом порушення митних правил визнається той, хто його вчинив, тобто фізична особа, в діянні якої є ознаки правопорушення. Усі ознаки суб'єкта можна відокремити у дві групи: загальні та спеціальні. Загальними визнаються такі ознаки, якими повинна володіти будь-яка особа, яку притягають до адміністративної відповідальності - це досягнення 16-річного віку та осудність. Такими особами можуть бути як громадяни України, так і іноземні громадяни та особи без громадянства.

⁷ Романенко І. М. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Адміністративно-правові засади профілактики порушень митних правил» – с. 11.

Проведене дослідження змушує звернути увагу та дозволило зробити ряд висновків та виділити основні критерії розмежування контрабанди від митних правопорушень:

- ступінь суспільної небезпеки, який дістає вияв у наявності чи відсутності тяжких наслідків, розмірі реальних матеріальних збитків, способі і часі вчинення правопорушення та в інших ознаках, що закріплені у нормах права і які характеризують як окремі елементи складу правопорушення, так і весь склад у цілому;

- безпосередній об'єкт;
- об'єктивна сторона, зокрема, елементами, які розмежують контрабанду та митні правопорушення можуть виступати час вчинення, спосіб тощо;
- важкість санкцій, зокрема, санкції за вчинення контрабанди є більш важкими для правопорушника, аніж санкції які настають за митні правопорушення.

Крім визначених нами проблемних питань слід вказати і на значне покращення стану боротьби з контрабандою сьогодні. Порівнюючи надані нами вище статистичні дані незаконного переміщення через митний кордон України контрабанди за 2015 р., можна простежити значні позитивні зміни в цій боротьбі сьогодні. Так, наприклад, Кіровоградською митницею ДФС протягом 10 місяців 2015 року порушено 114 справ про порушення митних правил на суму 70 454 477 грн., з яких 24 справи з реально вилученими предметами правопорушення на суму 2 869 671 гривень. Митницею розглянуто 19 справ про порушення митних правил та накладено штрафів на суму 78 030 грн., з яких 1 справу було вирішено шляхом компромісу (ст. 521 Митного кодексу України), сума штрафів, стягнутих митницею складає – 38 926 грн.

На даний час економічна ефективність правоохоронної діяльності митниці складає 121 043 грн.

З метою недопущення незаконного переміщення через митний кордон України товарів, зброї, наркотичних та психотропних речовин, митницею проведено 74 спільних заходів з правоохоронними органами Кіровоградської області, за результатами яких складено 40 протоколів про порушення митних правил на суму 1 158 313 грн.

Митницею у період проведення операції «РУБІЖ-2015» станом на 30.10.2015 року по 6 справах на суму 4 046 998 грн. направлено до правоохоронних органів 2 повідомлення про кримінальні правопорушення за ознаками злочинів, передбачених ч.1 ст.358 КК України, порушено 17 справ про порушення митних правил на суму 4 913 766 грн.

З метою виявлення кримінальних правопорушень у митній та податковій сферах Державної фіскальної служби України організовано на період з 01.09.2015 по 04.12.2015 року проведення операції «Рубіж-2015»[10].

Таким чином, активізація таких процесів боротьби з контрабандою державними органами влади та шляхи удосконалення організаційно-правового механізму зазначеної проблеми в повній мірі сприяють підвищенню рівня інвестиційної привабливості України та являють собою важливий напрям реалізації інвестиційної політики України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131;
2. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552;
3. Про затвердження державної програми “Контрабанді – СТОП” на 2005-2006 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2005 р. N 260 // Офіційний вісник України. – №14. – 2005;
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 03 червня 2005 р. “Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил” // zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05
5. Бойко В.М., Багрій-Шахматов Л.В., Попов Г.В. Історія митної справи в Україні. – К.: Видавець Вадим Карпенко, 2002.- 278 с.
6. Галиакбаров Р.Р. Уголовное право. Общая часть: Учебник. – Краснодар. – 1999.-376 с.
7. Романенко І. М. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Адміністративно-правові засади профілактики порушень митних правил» – Запоріжжя, 2011.- 20 с
8. Уголовное право. Общая часть: Учебник / Под ред. Н.И. Ветрова, Ю.И. Ляпунова. – М.: Новый Юрист. – Кно Рус., 1997;
9. Електронний ресурс: (сайт Державної митної служби України)
http://arc.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3794268&cat_id=295923&search_param=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1;
10. Електронний ресурс (офіційний портал Державної фіскальної служби України)
<http://kr.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/223742.htm>

***O.Okhotnikova* COMBATING SMUGGLING AS AN IMPORTANT DIRECTION OF THE INVESTMENT POLICY OF UKRAINE**

This article analyzes the mechanism to combat smuggling, basic criteria for distinguishing the smuggling of customs offenses in relation to the increased level of investment attractiveness and effective implementation of the investment policy of Ukraine. Analyzed as a deliberate smuggling guilt in the form of direct intention, in accordance with the legislation of Ukraine that offered an effective mechanism to combat this crime.

Keywords: smuggling and customs violations, investment policy, investment attraction